Library of the

Cenzurat.

XLV. érf. Cluj, 1935. junius. 6. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

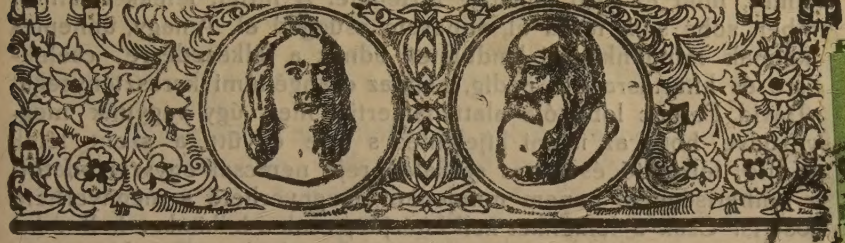

Alapította: Dr. BOROS GYÖRGY.

A lélek ünnepe.

És lészen az utolsó időkben, (ezt mondja az Isten), kitöltök az én lelkemből minden testre: és prófétálnak a ti fiaitok és leányaitok és a ti ifjaitok látomásokat látnak és a ti véneitek álmokat álmodoznak (Csel. 2. 17.).

Milyen néma, csöndes, zaj nélküli lett Jeruzsálem és környéke a Jézus keresztre feszítése óta. Milyen messzi, távolba látszónak tűnik fel a virágvasárnapi nagy diadal-ünnep. A tanitványok egymás között is csak alig alig mernek s akkor is csak halk hangon, kifejezést adni hitüknek, meggyőződésüknek. Nagy terveikről, hivatásuknak teljesítéséről nem mondottak le. Érzik, hogy rájúk nagy feladat vár, de nem túdják, hogyan és hol kezdjék meg a nagy munkát. Érzik, hogy az ellenség díadalt aratott külsőleg fölöttük, de azt is túdják, hogy az a díadal csak látszólagos. A díadal csak külső világias, eltűnő, mert a vak gyülölet, rút önzés és a fegyverre támaszkodó dúrva erőszak vívta ki. Érezték, hogy az ők díadaluk, az igazság diadala közeleg. A pünkösti napja megérkezett. Istennek lelke, a szent lélek kitöltetett; a tanítványok fölfedezték önmagukban a szet lelket s kezdének hínni, szólani és cselekedni. Most már nem féltek senkitől és semmitől. Ami azelőtt csak sejtelemként, csak rejtve élt bennök, az most valósággá, életté, cselekedetté lett. Miért is féltek volna, hiszen túdták, hogy a testet megölhetik, de a lelket nem. A lélek Istentől való, azt semmi lelketlenség meg nem ölheti és félelem nélkül hírdették az evengéliúmot s megalkották Jeruzsálemben a Jézust követők első gyűlekezetét.

Ime a szent lélek hatása. Megvilágosíotta az értelmet, megerősítette a bátorságot és meg nem alkuvó cselekedetre indította az akaratot.

Unitarian College for the Ministry Berkeley California America

Az ifjak és öregek egyformán álmokat álmodtak és az álmok megvalósításán fáradoztak. Az igazság és a diadal mindig álomként, korai reményként jelenik meg a szívben. Most már nemcsak álmodtak. hanem az álmok megvalósításán fáradoztak.

Semmi sem jellemzi olyan határozottan a létért való küzdelmet, mint az első pünkösd története. A híttel, lélekkel telített ember soha sem fárad el, sohasem csügged el. A nagy, ünnepíes alkalmak mindenkor új lendületet adnak a lelkesedésre, cselekvésre és kítartásra. Mi pedig, akik az evangéliúmi kereszténységet a Dávid Ferenc lobogója alatt ismertük meg, úgy vagyunk meggyőződve, hogy az isteni kíjelentés s vele együtt a szent lélek búzdító, lelkesítő és tettre sarkaló ereje nemcsak egyszer adatott az emberiségnek, hanem mindenkor megnyerhető s megnyerhető most is. Csak a lelkünket kell kítárjúk, csak a lelkünket kell odaadjuk Istennek s mi is látomásokat látunk; az életnek, az ígaz múnka díadalának, az alkotás szent és tiszta örömének áldott ünnepét.

Píros pünkösd napja hadd legyen édes boldogító reménységünknek, szent álmodásainknak valósággá váló ünnepe. Édes reménységeinknek, a szent ígéreteknek teljesítő alkalma.

Régi írás.

(Alfred Kreymborg verse.)

A felleg
Az az ócska pergamen,
A nap
S a hold amelyen
Naplót vezet.

Nyelvész legyen,
Ki elolvasni bírja,
Tanultabb, mint az Atya Bölcsesége.
Látnok legyen,
Látóbb Álom-anyánknál.

Mert rádöbbenni
Másnak nem lehet,
Csak apostolnak, Isten emberének.
Csak olyannak, ki oly meghitt barátja
A létezesnek, mint
A föld
S a tenger.

Ford. PÁLFFI MÁRTON

Dr. Drummond Jakab.

Emlékezés születésének századik évfordulóján.

Közel félszázadra terjedő nyilvános munkássága idején az angol unitárius élet egyik legértékesebb világítóoszlopa volt, akinek tudományos munkásságát az egész angol protestáns világ osztatlanul elismerte. A keze alatt tanult magyar akadémitáknak szeretőszivü tanácsadója, az idegenbe szakadt fiataloknak barátja és édesapja volt.

Életének külső megállóhelyeit nehány mondatban el tudjuk mesélni. Irországban született 1835 májusában, ugyanott kezdi meg tanulmányait, s végzi el a dublini Trinity Collegeban az egyetemet is, elsőrangu minősítéssel. Innen jön át Londonba, hogy ott a Manchester New Collegeban, szive vágyát követve, theológiát tanulhasson. 1859-ben kezdi meg lelkészi munkásságát Manchester városában, az akkor nagytekintélyü Gaskell lelkész mellett. Prédikációival megnyeri a város első temploma müvelt közönségének a lelkét, de igazi lelkészi szolgálatát a szegénynegyedek missziói állomáshelyein kezdi meg. 1869-ben intézete meghívja volt dékánja, Tayler eltávozásakor tanárnak, s ettől az időtől kezdve a tanításnak szenteli munkásságát. Martineau nyugalomba vonulásakor, 1885-ben megválasztják dékánnak, mely terhes tisztet egészen 1906-ig viselte, amikor megrendült egészségi állapotára való tekintettel nyugalomba vonul. Halála 1918 juniusában következett be, s arról egyházi lapjainkban nem tudtunk megemlékezni.

A Keresztény Magvető régebbi évfolyamában a már szintén néhai Csifó Salamon, a volt tanítvány hálás szeretetével ír róla: „Világos, önálló, tiszta gondolkozó fő, széles látókörrel, mélyreható belátással. Logikája szigoru, minden szavának megvan a jelentősége. Amiről ír, vagy beszél, azt már minden oldalról feldolgozta érzelmi és értelmi világa. Nincs benne a legkisebb önhittség; a makacsság és elfogultság távol állanak tőle. Mély kritikai belátással, kiváló boncoló erővel szedi apró részletekre a bibliát és a pro és contra érvek meghallgatása után alkotja meg, hogy mi lehet az igazság... De alig képzeli az ember, hogy e mélyreható biráló, mily tiszta, önzetlen, felemelő szeretetet, erős hitet hord keblében. Neki Isten neve valóban szent, előtte mély alázatossággal hajlik meg. Valahányszor Isten nevét ajkán kiejté, mindannyiszor csaknem reszket s alázattal borul le. Erős hite van a jónak és igaznak előbb-utóbbi győzelmében. Végtelen szerény s talán tulságig alázatos. Életét szüntelen munkában tölti, oly munkában, amire Isten és emberek által elhivatott."*

---

* K. M. XXXVIII. évf. 74—75. lapokon.

Érdeklődését a korabeli történeti theologiai irány foglalja le, s az ujszövetségi kor története körül buvárkodva, előbb a zsidó messiási eszméről, azután meg az alexandriai görög és zsidó filozófiai gondolatról értekezik. A jánosi és páli theologiának neves ismerője, s e körből több tanulmányt és hitébresztő munkát írt. Életének főmunkája: Studies in Christian Doctrines 1908-ban jelent meg két testes kötetben s magyar nyelven ma sincs részletesen ismertetve.

És ha az újabbkori kutatás tudományos eredményei közül egyiket vagy másikat tul is haladja, akkor is megmarad számunkra a jánosi és páli meditációinak gyüjteménye, mely minden időkre szóló ékes bizonysága egy mélyen vallásos lélek és egy nemesen dobogó sziv megnyilatkozásainak.

Emléke előtt tisztelettel és szeretettel hódolunk. Az a nemes lélek, mely életében áthatotta, s melytől indítva a magyar unitáriusoknak egyik legjobb barátja volt, családi tradició maradt, s fia dr. Drummond Vilmos gyülekezeteinket az elmult tizenöt esztendő alatt többször meglátogatta. *Ferencz József.*

A bujdosó.

Isten veled árnyas erdő.
Szellő járta bérc s hegyek,
Itt az idő, int az óra,
Én már innen elmegyek.

A szivem fáj, sír a lelkem,
Tenger nagy a bánatom.
Ha elmegyek, kis falunkat
Már többet nem láthatom.

A gyermekkor annyi álma,
Szétoszlik, mint a pára.
Az aranyos szép életnek
Vége lesz nemsokára.

Túl a hegyen, a határon,
Másképen szól a nóta.
Idegen a szava, hangja,
Ismeretlen a kóta.

Szomorú lesz az életem,
Ami szép, jó itt marad.
Csak a bánat kisér végig
Ott, a messzi ég alatt.

LŐRINCZI MIKLÓS

Népegyház.

A legújabb németországi vallásos és egyházi mozgalomban mind gyakrabban és nyomatékosabban használják a népegyház kifejezést. Erdélyben a szászoknál általánosan elterjedt és használatos elnevezés főleg az újabb időben. Nálunk magyaroknál és unitáriusoknál is szokatlan ez a kifejezés, de meg kell szoknunk. Itt ugyanis nemcsak egy szóról, egy elnevezésről van szó, hanem egy mélyértelmű és nagyjelentőségű mozgalomról, amelynek célja az, hogy az egyház legszélesebb köreit, néptömegeit, mindennemű rétegét közös nevezőre hozza, a legszorosabban egymás mellé tömörítse és egyházias életében öntudatos, aktiv tényezővé tegye.

A németországi egyházi mozgalomnak minden kifogásolható hibája és számos kilengése mellett is van egy kiemelkedő vonása s ez az, hogy a nép felé fordítja tekintetét, s az egyház minden érdekét és elhivatását alárendeli a nagy néptömegek lelki, testi erősítésének és faji öntudata felemelésének. Meggyőződésünk az, hogy a mozgalomnak sok mindenféle árnyalata, kilengése idővel le fog kopni és el fog maradni lassanként, de az, hogy az egyháznak valóban népegyházzá kell válnia a szó legtágabb, egyedül egészséges és a jövőbelátó értelmében — ez meg fog maradni. Nem tartjuk kizártnak, hogy a hitvallásnak napjainkban még mindig sokat vitatott hérdése is háttérbe fog szorulni az ujjáalakult kereszténységnek ama tágabb, valódi evangéliumi értelmezésében, amely felé a megújhodás mozgalma több, kevesebb öntudatossággal törekszik.

Volt idő a felvilágosodás korszakában, amikor a költők, tudósok és gondolkodók sokat emlegették a népet, de közben gyakran megfeledkeztek róla. Csak akkor eszméltek reá ismételten, amikor megmutatta erejét népmozgalmakban, forradalmakban. Sok volt a romantika a multban és a jelenben is a néppel való foglalkozásban. Ma másként látjuk a dolgot sok tekintetben. Kezdjük belátni, hogy a nép nem alkalmi megnyilvánulás, nem fitogtatás és nem ünnepi öltözet, hanem a legsúlyosabb. a legkomolyabb elem, amellyel állandóan és céltudatosan törődni feladata mindazoknak, akik erre el vannak hívatva, de elsőrendű feladata az egyháznak.

A nép az egyedül reális a történelmi folytonosságot fenntartó elem.

Csak pár évtizeddel ezelőtt is keveset emlegették és keveset törődtek vele talán mindenütt, de nálunk különösen. A magyar társadalmi osztályoknak különösen sajnálatos tulajdonsága volt a néptől minél inkább való eltávolodás, az elszakadás. Ma megfordult a világ. Ma többet beszélünk róla és többet kell törődnünk vele, mert fenyegetettségünkben érezzük, hogy a nép az egyetlen talaj, amelyre építeni lehet, az egyetlen, szinte természetes lehetőség, amely a jövőt biztosítja. Nekünk tehát beszélnünk kell róla,

tennünk kell érte minden lehetőt s kipótolnunk azt a hosszú időt, amialatt apáink hallgattak és nem cselekedtek. Könyörtelenül érvényesül napjainkban, napról-napra világosabban, hogy csak egy „történelmi osztály" van s ez a nép s egyház is csak egyféle lehet s ez szükségképen népegyház.

Maga a „nép" semmi más, mint a közös lelkület, az egységes közszellem megnyilvánulása egy bizonyos tömegben. Ennek az egységes lelkületnek két alaptényezője van. Az egyik a természeti vagy faji tényező, a másik a történelmi vagy kulturális tényező. E kettőből együtt alakul ki a nép. Nem tekinthető a véletlen munkájának, hogy épen napjainkban meglátják és fölfedezik a harmadik tényezőt s ez a vallási. Ez az utóbbi tényező az elmult évtizedek mechanikus-materiálista fölfogásában, amely nem kedvezett a vallásos és egyházi szellemnek, elmosódott, elkopott. Amikor itt nálunk Erdélyben az egyházak s ezek között első sorban az unitárius egyház, amelynek ma aránylagosan is a legkevesebb felekezeti iskolája maradt meg az itt élő összes keresztény egyházak között, lemondottak azokról az intézményekről, ahol a természetes faji, a történelmi-kulturális és a vallásos-egyházias szellemet kellett volna építeni és terjeszteni, akkor elvesztették lábuk alól a talajt és lerázták magukról azoknak a feladatoknak a teljesítését, amely nélkül nincs jövő. A nép vallásos és egyházias életének szoros kapcsolatban kell állania az ő faji és kulturális életével. Maga a vallás, a Jézus értelmében vett evangéliumi kereszténység nem zárja ki ezt, de kizárja azt, hogy a fajiság és a történelem nevében valaki ellenség gyanánt kezelje az ő embertársát. A vallásnak, a helyesen értelmezett egyházias szellemnek épen az a feladata. hogy az Isten által adott faji és természeti adottságot, és a sajátos népkultúrát, amelyet a történelem kialakított, emelje fel a magasabb, átfogóbb és egyetemesebb szférába, amelyet a jézusi evangelium szelleme sugalmaz az emberiség számára. A három tényező kiemelése és egységesítése jut kifejezésre napjaink azon mozgalmaiban, amelyek a kereszténység, a keresztény egyház külső és belső megújhodása felé törekszenek.

Ezeknek a szempontoknak a figyelembe vételével kell föltennünk a kérdést most nekünk, unitáriusoknak, unitárius egyháznak, hogy vajjon megtettük-e kötelességünket, vajjon közeledtünk-e és mennyiben közeledtünk ahoz, hogy valóban népegyház legyünk a szó legnemesebb értelmében. Vajjon tudtunk-e a közelmultban és tudunk-e napjainkban olyan munkát kifejteni és oly befolyást gyakarolni népünkre, hogy a faji és történelmi tényezők fölött emelkedő egységes unitárius közszellem a mi népünkben kialakulhasson. Nem ismeretlenek előttünk a nehézségek, amelyek egy ilyen program megvalósításának útjában állanak. Könnyű Németországban a népegyházról elmélkedni, mert ott nincsenek akadályok, ha meg van hozzá a lélek és az akarat. De azért nálunk is

akad jó példa a minden akadályt legyőző népi közszellem egységes kialakulásának lehetőségére a szászoknál. Az ő egyházi életüket is kemény próbára teszi épen napjainkban az élet mostohasága, de nem vonjuk kétségbe, hogy állani fogja az erőpróbát.

Amikor nálunk az egyház külső köntösének ujjáalakításáról van szó, a szervezeti törvény reformja alkalmával, nem szabad megfeledkeznünk a belülről való megújhodásról sem. Csak a belső tartalom és a külső forma harmóniája hozhatja közelebb az annyira várt és remélt teljes és tökéletes megújhodást, hogy megvalósulhasson az unitárius népegyház. Ez a mi pünkösdi üzenetünk lapunk olvasói számára.

Varga Béla.

Izsák Domokos verseiből.

A MAGYAR RÉP kiadásában nemsokára érdekes verseskötet fog megjelenni. A versek szerzője IZSÁK DOMOKOS bencédi székely gazda. Unitárius hitsorsosunk az önművelés útján iejlesztette tehetségét odáig, hogy verseit a komoly és szigorú bírálat is méltónak találta a nagyobb nyilvánosságra. A kötet két versét bemutatjuk.

Köszöntés.

Itt élek az ősi rögön.
Hol apáink éltek, haltak,
Unokája vagyok én a
Szántó-vető székely fajnak,

Bérc fokára nem mehetek:
Hol a dicsők törneb falat,
Én csak szántok, magot hintek,
A sziklabérc árnyk alatt.

De mikor a bérci tetőn,
Harsányan zeng körül a dal,
Ha lezúg a völgybe hozzám,
Még érzem, hogy él a magyar.

És olyankor kedvem támad:
Összegyűjtöm minden erőm;
Köszöntelek szent ihlettel,
Kik daloltok fönt a tetőn.

Ma egyebet nem csinálunk.

Ma egyebet nam csinálunk,
Bírálunk és prédikálunk:
Igy kelene, úgy kellene.

Ma egyebet nem csinálunk,
Sóhajtozunk és jajgatunk.
Egy darabig elhallgatunk,
És azután újra kezdjük:
Igy kellene, úgy kellene!

Nincsen már ma oly apostol,
Ki így szólna: — elől megyek;
Az akadályt töröm, zúzom,
Utánam hát itt ez úton!

Az akadályt töröm, zúzom.

Ma egyebet nem csinálunk.
Bírálunk és kritizálunk:
Igy kelenc, úgy kellene.

Ma egyebet nem csinálunk...

Kopjafák a székelyföldi temetőkben.

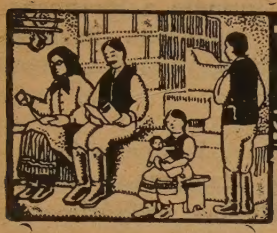

TŰZHELY MELLETT

Három lányfestvér.

(Arthur Davison Ficke verse.)

Három harmatos virágszál
Egy bokornak a tövén.
Egyik okos, a másik szép,
A harmadik — az enyém.

Kettejükre vesztegesd csak
Nótád-flótád, jó legény.
Egyik okos, a másik szép,
A harmadik — az enyém,

Ford. PÁLFFI MÁRTON.

Hitehagyott ember ármánykodása.

Néha aggodalommal fontolgatom: vajjon nekünk magyaroknak vannak-e olyan testi, lelki tulajdonságaink, amelyek a kisebbségi sors mostohaságain átsegítenek s egy nyugodalmasabb korszak bevárására kitartást adnak? Elég szívósak, bátrak, önfeláldozók tudunk-e lenni meglevő értékeink védelmében, jövendőnk biztosításában?

A kétségek között ujra meg ujra az unitárius egyház történetének tanulságaihoz fordulok.

A legmagyarabb egyház. Magyar erények teremtették meg és tartották fönn évszázak során.

Hosszú életének első tiz esztendejét kivéve, örökké a kisebbségi sors nehézségeivel kellett megbirkóznia. Erdély nemzeti fejedelmeitől is kevés jót tapasztalt, de a Habsburg uralom beköszöntése után a nyilt erőszak sokszoros csapásait kellett elviselnie.

Hogyan tudta nehéz sorsát elviselni, hogyan tudott megmaradni, sőt a fejlődésnek új, meg új korszakába lépni?

Általános magyar nézőpontból is érdemes az unitárius egyház történelmét megfigyelni és a benne megnyilatkozó magyar faji vonásokat. nemzeti tulajdonságokat számba venni.

Elsőrendü feladat volna tehát: föltárni azokat az adatokat, megírni azokat az eseményeket, amelyek az unitárius egyház súlyos kisebbségi küzdelmeit megvilágítják.

A következő történetet ezzel a célzattal ragadom ki a régmúlt idők elhalványult emlékei közül.

*

Szomorú történet. A legfájdalmasabb formája a kisebbségi bántalmaknak. Hitehagyott ember a hatalom árnyékába húzódva fordul elhagyott hittestvérei ellen. Rokon támad rokonára, testvér tagadja meg és veszi ostora alá testvérét.

Ez történt 1745-ben, Nyárádszentlászlón.

Mária Terézia uralkodott ekkor, nagy hévvel folyt a katholikus vallás terjesztése a máshitüek körében. Nemcsak a hitbeli elfogultság sarkalta a Habsburgokat a máshitűek megtérítésére, hanem a politikai szükség is. Országaikban sokfajta nép lakott, akiket lehetetlen volt nyelvben összeolvasztani, tehát vallás tekintetében akartak birodalmuknak egységes alapot teremteni.

Az unitáriusok a szóbanforgó időig már nagyon súlyos veszteségeket szenvedtek a Habsburgok erőszakos térítései miatt. Elveszítették kolozsvári, tordai templomaikat, Falusi eklézsiáik számos helyen meggyengültek. Hatalmi nyomás, társadalmi kapcsolatok, anyagi érdekek a hívek sorát is folyvást ritkították.

Az 1745-ik évben a Nyárádszentlászlón élő Sárosi-családnak egyik ága szintén elhagyta unitárius hitét. Sárosi János katholikus vallásra tért.

A másik ág azonban, amelyet Sárosi György képviselt, megmaradt unitárius hitvallásán s rokona hitehagyása után még buzgóbb támasza lett egyházának.

Szükég is volt erre a támogatásra, mert a hitehagyott János már azon törte a fejét, hogy a templomot is elragadja az unitáriusoktól.

Szándékából titkot sem csinált. A jelzett év húsvét szombatján Nyomáton járván, Nagy Miklós házánál hangosan fenyegetőzött, hogy másnapra virradólag elveszi a szentlászlói unitárius templomot. A hírt Sófalvi József és Márkodi György mondták el a szentlászlóiaknak. Nagy bódulás, izgalom keletkezett a faluban, az unitárius hívek kínos lelki fölháborodásban töltötték húsvét ünnepét.

A fenyegetés azonban nem válhattot valóra. Sárosi János tovább leste az alkalmat, hogy volt hitrokonaiba és vérrokonába, Sárosi Györgybe beleköthessen.

Egyszer úgy vélte, hogy megjött a kedvező alkalom. Ősszel ugyanis olyan események történtek, amelyek kapcsán kellemetlen látszatba keverhette Sárosi Györgyöt.

A szentlászlói templomba több unitárius nemes ember gyűlt össze a környékről egy őszi vasárnapon.

Sárosi János kuriája ablakából látta a gyülekezést s rögtön gyanut fogott; ezek bizonyosan olyan dolgot forralnak, aminek keserű levét meg lehet kóstoltatni az unitárius faluval. Talán zendűlést rendeznek, talán összeesküvést szőnek, vagy egyébként bolondoskodnak. Gyanuját megerősítette egy körülmény. Amint ugyanis ablakából a templom felé leskelődött, meglátta, hogy egy unitárius nemesember puskával érkezik a cinterembe.

A látottakból akkoriban mégsem mert nagyobb lármát csinálni. Nyilván megtudta, hogy a templomozás alkalmával semmi ártalmas tervet nem főztek ki az unitáriusok. De később, félesztendő múlva, hintegetni kezdte a gyanusítást unitárius unokatestvére, Sárosi György ellen. Hatóságok, befolyásos katholikus emberek előtt azzal vádolta meg, hogy a hatóságból gúnyt űzött, a falut fegyveres fölkelésre indította, közbotrányt okozott, a katholikusokat erőszakosság hírébe akarta keverni.

Az ilyen vádaknak akkoriban súlyos következményei szoktak lenni. A hatalom szívesen lépett föl az unitáriusok ellen. Sárosi György tehát jónak látta védekezni a vádak ellen: hivatalos vizsgálatot kért az ügyben. A vizsgálatot 1746 májusában tartották meg Marosszék kiküldött assessorai. Sok embert kihallgattak: miféle fegyveres összeesküvés volt a mult őszön a szentlászlói templomban?

Legérdekesebben hangzik a Kelemen Mihály, szentlászlói nemes ember vallomása. Igy felelt a hozzáintézett kérdésre:

— Minthogy azon alkalmatossággal Sárosi György uramnak egy cselédje is nem volt a templomban, engemet külde őkegyelme a maga házához levél után és papirosért ilyen szóval, hogy a kolozsvári professzorok levele a táskában vagyon, mely táska a karabély mellett vagyon felakasztva, hogy a táskát a levéllel vigyem a templomhoz, hadd lássák meg mindenek, mit kérnek a professzorok. Én nem vettem jól eszembe a szót, a karabé yt is le találtam a táskával venni, melyet midőn a templomhoz közel érkeztem, eszembe vévén, hogy a karabélyt nem mondották hogy odavigyem, vissza nem térhettem véle, a templomajtóig elvittem és az ajtón kivül letettem, aztán ismét visszavittem. Abban semmit sem Sárosi György uram, sem mások semmit is nem tudtak, hogy én a karabélyt odavittem, valamig a templomból ki nem jöttek.

Tehát idezsugorodott a fegyveres fölvonulás vádja. Egy szórakozott ember tévedését fújta föl az ármány embere. De más vallomásokból azt is megtudjuk, hogy a környékbeli nemes urak a mondott vasárnapon miért gyülekeztek a szentlászlói templomba. Barabás János ezt vallja:

— Az unitárius atyafiak azért gyűltenek volt ide a templomba egynehányan, hogy *a kolozsvári unitárius kollégium és professzorok számára adakozzanak, egymásra buzát vessenek.*

Ime, a hitehagyott ember álnok mesterkedése! Az áldozatkészség szent alkalmából akar vádat kovácsolni hitükért buzgólkodó, becsületes emberek ellen!

Sárosi János ármánykodása csunya szégyent vallott. Még saját jobbágyai is ellene szóltak a vallatásban. Mindenki Sárosi Györgyöt védelmezte.

De úgy látszik, a hitehagyott, vértagadó ember saját lelkiismeretével is hadilábon állott. Erre vall gálfalvi Szentiványi Zsigmondné, Suky Judith asszony vallomásának következő része:

— Sárosi uram látogatásom alkalmával arról is panaszolkodék, hogy pápistává lett s azt mondá, hogy leányát szerezzem valami jó unitárius legénynek!

Hütlenségét nemcsak saját kora itélte el, hanem kétszáz év mulva mi is megbotránkozással veszünk tudomást róla!

Gyallay Domokcs.

Anyaság.

(Alice Meynell verse.)

Egyetlen gyereke meghalt
Tiz esztendővel ezelőtt,
„Ne sirj — biztatják — a mennyországban
Azóta drága csecsemőd.“

„Igaz, tiz évvel ezelőtt,
Nem most történt a gyászeset,
De jaj, tiz évvel ezelőtt
Egy anya — hjába született.“

Ford. PÁLFFI MÁRTON.

Az utolsó állomáson.

Ezer, meg ezer pillanat röpköd körülöttem.
És én az Élet száguldó paripáján vágtatok.
Ki tudja merre visz, hol dob le, miért rohan?

Zúgó viharon át, árkon, hegyen keresztül törtetünk előre,
Míg az élet-versenyen egyszer befut a paripa.
És a zsüri leint a fekete zászlóval.

Igy rohan mindeki. hogy első legyen
A versenyen, az étet fárasztó iramán.
S ha finisbe ér roggyanó inakkal
Verejtéke díját más teszi zsebre.

Ifj. Dr. GSPANN KÁROLY.

A D. F. Unitárius Nők Orsz. Szövetségének hivatalos rovata.

Üdvözlet Abesszíniából.

A március 13-iki kötőkéről, az Abesszíniáról tartott előadással kapcsolatosan, a jelenvoltak üdvözlet küldtek Kerestély Irma Clujról Abesszíniába elszármazott tanárnőnek. Kerestély Irma az alábbi levélben köszönte meg az üdvözletet dr. Kauntz Józsefnének:

Mély örömmel töltött el az Unitárius Nőszövetség Tagjainak megemlékezése, mely magával hozta nekem ide, az idegenbe, Erdély levegőjét s azt a boldogító tudatot, hogy otthon maradt Nőtestvéreim is érzik — a távolság ellenére is, — összetartozandóságunk soha el nem téphető kötelékeit.

Hálás kösszönetemet kérem sziveskedjék a hölgyeknek is tolmácsolni.

Anyám írja, hogy Hadházy tanár úr érdekes előadást tartott Abesszíniáról. Ez egy különös ország. Amilyen értéktelen a jelenleg rajta élő emberanyag, ép oly érdekes maga a föld, amely rég letünt civilizációk, rég letünt népek, kultuszok maradványainak féltékeny őrizője. Évek kellenek, mig az idegen előtt e föld lelkének titka felleben.

Most, majd 10 évi ittartózkodás után enged némi bepillantást magába az elmúlt idők szelleme; világot próbálok vetni egy-két ilyfajta kérdésre, amelynek eredményéről pár kis cikket és nehány érdekes fényképet fogok küldeni a kolozsvári „Jó Barát" cimű ifjúsági folyóirat számára.

A háborus készülődésekből mi, idegenek, idáig még keveset vettünk észre.

Még egyszer hálás köszönetet mondok mindnyájuknak; őszinte, igaz szeretettel

Kerestély Irma.

Templomi hangverseny. A Nőszövetség szépen sikerült hangversenyt rendezett május 28-án az unitárius templomban. A műsoron három számmal szerepelt a kiváló orgonaművész, Zsismann Rezső; Mendelssohn, Bossi, Gluck, Bach egy-egy művét játszotta olyan megkapó művészettel, melyben ritkán van része a hangversenyt látogató közönségnek. Hihn Irén operaénekesnő Wagnertől, Wolftól és Strauss Richárdtól énekelt meleg átérzéssel, az énekművészet legtökéletesebb tudásával. A templomi hangulat nemes áhítatát gyönyörűen emelte a művészetnek ez a valóban remek megnyilatkoztatása. Kedves fiatal művészünk, ifj. Márkos Albert, Tartini szonátát hegedült teljes rátermettséggel, derekasan állva meg helyét a nagy művészi gonddal összeállitott műsorban. Az énekszámok orgonakiséretét Ütő Mária konz. tanárnő látta el finom hozzáéttéssel s így nem kis szerepe volt abban, hogy a siker teljes legyen.

Női háztartási tanfolyam az idén is lesz I. G. Ducan, az ottani Unitárius Gazdasági Iskola keretében, azzal a küömbséggel, hogy az idén az eddigi 4 hét helyett 5 hétig fog a tanfolyam tartani, s hogy arra most nem vesznek fel több résztvevőt 40-nél. A háztartási szaktárgyakat a mult évben is kiváló sikereket elért Gyarmathy Piroska tanárnő fogja előadni s a gyakorlati oktatást is ő vezeti; az általános gazdasági tárgyakat a Gazdasági Iskola köztiszteletben álló igazgatója és szaktanárai adják elő. Internátusi felügyelőnő Szánthó Vilma végzett theologiai akadémia hallgatónő lesz. Részletes felvilágosításokkal a gazdasági iskola igazgatósága szolgál, ahova tanácsos a tanfolyamon részvételt mielőbb bejelenteni. Nőszövetségünk tagjainak figyelmébe ajánljuk ezt a hasznos és bevált tanfolyamot, s különösen ajánljuk a részvételt a lelkészeink és felekezeti tanítóink feleségeinek és leányainak és felekezeti tanítónőinknek. Kezdete julius 21-én, vége aug. 25-én.

A rozsda.

(Mary Carolyn Davies verse.)

A vas
Ha éri víz, ha marja köd,
Mint rozsda kivirúl:
A bú
A bánatár száz karja közt
Szépséggé finomúl.

Tudom, hogy így van: szív-sebem
Én is régóta viselem.

Ford. PÁLFFI MÁRTON

Magyarországi unitáriusok.

(Folytatás.)

A gyülekezeti élet lényeges erősödést nyert 1927-ben és 1928-ban, amikor a két lelkész mellé az egyházközség részére a főváros és az állam egy-egy hitoktató lelkész fizetését engedélyezte. Azóta *dr. Iván László* és *Pethő István*, mint hitoktató lelkészek négyszáz unitárius gyermek lelkébe oltogatják Budapesten és Pestkörnyékén az unitárius hit drága virágait,

A világháború után megváltozott életforma új gondolatokat termelt ki és érlelt valósággá. Budapestre nemcsak saját fővárosi híveink ellátása nehezedik, hanem foglalkoznia kell a pestvidék és a távoli vidék unitárius szórványgyülekezeteinek Istentisztelettel való ellátásával is, Az egyházra ez időben nemcsak a rendes gyülekezeti munka nehezedik, hanem a hitoktatás mellett egyre nagyobb fontosságot nyer a *belmissziói* és *egyháztársadalmi* tevékenység ellátása, valamint az általános nyomorúság fellépésével együtt a *karitatív* tevékenység megindításának szükségessége, A gyülekezet ezt a feladatot önállóan elvégezni nem tudta. Budapest életének elindulását és virágbaszökkenését a XIX. sz. végén az angol unitárius testvérek tették lehetővé. Most is ők jönnek a segítségünkre az erősebb amerikai testvérekkel együtt, akik *dr. Csiki Gábor* volt kolozsvári lelkész ajánlatára, külföldi mintára Budapesten egy *Unitárius Misszió Házat* létesítenek, melynek révén alkalmat találnak arra, hogy a megnövekedett feladatokat ellássák.

A főváros déli részében IX. Rákos-u. 3. sz. alatt 1923-ban *az angol* és *amerikai unitáriusok* egy bérházat vásároltak, mely az 1929-ben benne felszentelt erdélvi motívumokkal ékesített *templommal* együtt a budapesti unitárius élet második gócpontjává lett. Az Unitárius Misszió Házban létesül a *Diákotthon*. ahol a Budapesten tanuló igen sokszor nagy nyomorúság között élő egyetemi és főiskolai hallgatók találtak második otthonra. A létesített hatalmas *gyülekezeti terem* pedig alkalmas arra, hogy a megnövekedett gyülekezet egyháztársadalmi élete számára otthont alkosson. Unitárius szabadelvűségünket jellemzően ezt a termet protestáns és erdélyi egyesületek is sokszor és szívesen használják fel összejöveteleik és gyűléseik megtartására.

Ezek a külső keretei annak az *egyháztársadalmi munkának*, amely Budapesten a világháború után elindult és számos egyesületen keresztül tevékeny életet és munkát fejt ki. A *Budapesti Dávid Ferenc Egylet* a maga több mint harminc éves tradicióival a vallásos és hazafias gondolat szabad fóruma, melynek előadói asztala mellett más felekezetű neves előadók is szívesen foglalnak helyet, néhai *Ürmössy Miklós* lelke segítőtársaiban most is tevékeny életet serkentve munkálkodik. Az

Unitárius Nőszövetség szellemi vezére a már szintén néhai *Perczelné Kozma Flóra*. akinek értékes előadásai és folyóiratokban közreadott dolgozatai nagy értéket képviselnek, A Nőszövetség a szellem művelése mellett az édesanyai lélek legszebb virágának a szeretetnek ápolását tűzte ki maga elé és igyekszik a száz és százfelől felpatakzó könnyeket letörölni és bánatokon segíteni. Az Unitárius Misszió Házzal s a rajta keresztül amerikai testvéreink lelke szépségéből elküldött adományokkal együtt különösen a téli időszakban nagyon sok családon segit. Az iskolás gyermekek számára karácsonyfát állít, az arra reászoruló szegény családokat szeretetcsomaggal, ruhával, élelmiszerrel és tüzelővel látja el, pénzzel segélyezi s életek megmentésével, lelkeket ment meg. A szülő, család és gyermek sirása mellett meglátja az önálló édesanyai szeretetet nélkülöző fiatalság néma szenvedését is s esztendők óta meleg étellel, terített asztallal várja a Misszió Ház internátusában lakókat. Ma már a fizikai munkások együtt szenvednek a szellemi munkásokkal s a szükség és nyomorúság egyre gyarapodóban van s mutatkozik meg elsősorban unítárius híveink körében, akik nem hosszú évtizedek óta élnek mostani lakóhelyükön s sok szempontból mint jövevények és idegenek állanak szemben egy-egy helység vagy környék őslakósságával. Hisszük azonban, hogy az áldozatkészség átsegít a nehézségeken.

Az unitárius élet jövendő reménysége az ifjúság, különféle egyesületekben éli unitárius életét. Ennek fontossága ma itt fontosabb, mint bármi, mert a mi itt felnövekvő fiatalságunk a hitoktatás mellett csak itt, ezekben a mozgalmakban találhatja meg azt a minden embert egy életre elkisérő lelket, melyet a tordai, kolozsvári, székelykereszturi kollégiumokban és falusi unitárius elemi iskolák padjai között szívtunk be lelkünk mélyébe. Az egyetemi és főiskolás fiatalság, fiuk és leányok a *Brassai Sámuel* nevét viselő egyesületben munkálkodnak. A négy középiskola elvégzése után az életbe kilépő leányaink a középiskolák felső osztályainak növendékeivel együtt *Perczelné Kozma Flóra* leányegyletben dolgoznak Enyediné, *Pünkösti Mária dr.* lelkes vezetésével. Cserkészeink liliomos zászlójukon a nagy unitárius fejedelem, *János Zsigmond* nevét hordozzák szerteszét táborozásaik alkalmával az ország különféle vidékein s mutatták meg az egész világnak a gödöllői világjamboren is. A *Heltai Gáspár* bibliakörben a felnőttekkel együtt a Könyvek Könyve világán keresztül a hitélet belső kérdéseivel foglalkoznak. Ennek a léleknek a keresése indította el az egyre népszerüsödő *nyári és téli konferenciákat*, melyeken a hit, az egyházi élet s általában a mai fiatalságot érdeklő kérdés kerül megvitatás alá.

A városi élet egyik legnagyobbszámú rétegét, az *iparos*

és kereskedő társadalmat magában foglaló s egyházilag s a gyülekezeti élet szempontjából eddig elveszettnek mondható réteggel foglalkozunk legújabban; fiatal egyesületünk, mely *Bölöni Farkas Sándor* nevét viseli, igyekszik a mesterek, segédek és munkások mellett a tanoncifjúság nehéz kérdésével és vallásos nevelésével foglalkozni. Az egyháztársadalmi élet egy nagy város szétszórt és sok ágba tagozott életével egy kis gyülekezet lelkészei számára szép és nehéz feladatot állított. Ennek kiegészítő része a *belmissziós* szolgálat, amikor a *kórház-* és *börtönmisszióval* a lélek betegeit látogatjuk meg, s igyekszünk az élet számára visszaszerezni. A munka másik ágát képezi a különféle társadalmi állások szerint tagolt hívek összemelegítése és az egyházi élet síkján való elindítása, a *presbiternevelő munka* kezdete. A szórványos próbálkozások és részben elért eredmények után kell következnie az egész kicsiny unitáriusság presbiteri konferenciáján keresztül a jelen és főként a jövő világi vezetőinek elmélyültebb hittel teljesebb nevelése.

Budapest, mint szellemi központ foglalja össze a kis ország kevésszámu unitáriusának életét. A csonkán maradt kilencedik egyházkör esperesét, *Józan Miklóst* választja meg a hódmezővásárhelyi közgyűlés *püspöki vikáriussá*, aki mellett a világi elnöki tisztet a *főgondnokhelyettes dr. Mikó Ferenc* igazságügyi államtitkár tölti be. Az egyházkör *felügyelő gondnoka dr. vitéz Kozma György*. A kevésszámu unitáriusság barátságos kapcsolatot tart fenn a többi felekezetekkel. A protestáns mozgalmakban részt vesz, s mivel tagjaink legnagyobb százaléka erdélyi származásu ember, jelentős szerepet játszik az erdélyi és székely egyesületekben. Az unitáriusság külföldi képviselőivel barátságos jóviszonyt tart fenn s ez a kapcsolat különösen erős azóta, amióta az angol és amerikai unitáriusok az Unitárius Misszió Házon keresztül szorosabban munkálkodnak itteni céljaink megvalósításán. Az unitáriusság külföldi kapcsolatainak méltatása és értékelése nagy és igen szép és érdekes feladat, melyet azonban ezen a helyen most nem végezhetünk el.

A budapesti unitárius egyházközség lelkészei: *Józan Miklós* és *Barabás István*, hitoktató lelkészei: *dr. Iván László* és *Pethő István*. Tb, gondnok: *dr. Tóth György*. Gondnokai: *dr. br. Daniel Gábor, dr. Kozma Jenő és Kelemen Béla*. Az Unitárius Misszió Ház lelkészei: *dr. Csiki Gábor és Ferencz József*, világi elnöke: *dr. Mikó Gábor*.

Józan Miklós negyven esztendős lelkészi jubileuma alkalmából egyháza és a magyar kormány részéről is meleg ünneplésben részesült. A kormányzó a II. osztályu érdemkeresztet adományozta részére a csillaggal; *dr. Csiki Gábor* pedig a missziói munba tízesztendős évfordulóján m. kir. kormányfőtanácsosi címet kapott.

Az unitárius élet arcának megrajzolásánál meg kell említenünk azt is, hogy *Józan Miklós*, mint az egyház rangban idősebb elnöke, az újonnan létesített *magyar Felsőházban* hivatali állásánál fogva helyet kapott, s mint püspöki vikárius, élvezi a kormány által az egyház feje részére adományozott 200 holdas sárbogárdi egyházi birtokot. A rendes lelkészek élvezik az államsegélyt, a kongruát, mely bizony különösen a vidéki gyülekezeteknél az élet feltétele. A szellemi élet megrajzolásánál még meg kell emlitenünk a Józan Miklós által 1922-ben alapított s ma *dr. Iván László* által szerkesztett *Unitárius Értesítő* című folyóiratot, mely havonta aktuális cikkek, hitépítő olvasmányok mellett beszámol a sokfelé tagolt egyházi életről és a romániai unitárius élet jelenségeit is élénk figyelemmel kiséri. Ez a lap a néhány megjelent könyvvel és kisebb dolgozattal együtt adja a tizenöt esztendeje magára maradt kilencedik egyházkör unitáriusainak szellemi munkásságát.

Budapest életének vázolása után teret kell szentelnünk a *vidék* életének ismertetésére is. Három önálló egyházközségünk a világháború után is folytatja munkásságát, A *felekezeti elemi iskolák* közül csak a *fűzesgyarmati* állja még a harcot, a másik kettő gyermeklétszámhiány miatt megszünt. *Polgárdi* a dunántúli rész egyetlen gyülekezete, lelkésze *Bartók Géza*, Békés megyében az alföldön két gyülekezetünk él. *Hódmezővásárhely*, lelkésze: *Biró Lajos* és *Fűzesgyarmat*, lelkész állásüresedésben. Mindhárom gyülekezet nem erdélyi beköltözködött hívekkel rendelkezlk, hanem az illető község öslakósai közül áttért hívei vannak. Legnagyobb részben földmíveléssel foglalkozó emberek, akik a nehéz időben igen kevés segítséget tudnak nyújtani a gyülekezet fenntartásához, úgy hogy azok kongrua nélkül lelkészt eltartani képtelenek volnának. Hódmezővásárhely a legnépesebb, mely szórványaival együtt új lelkésze vezetése alatt szép virágzó életet él. Fűzesgyarmat híveinek száma változatlan s a gyülekezet éber gonddal őrködik az egyetlen unitárius elemi iskola sorsa felett. Polgárdi híveinek száma kevés, s legnagyobb részben ídősebb emberekből áll, ez a gyülekezet, mint a dunántúli egyetlen unitárius gócpont kell, hogy a jövöben munkáját tovább folytassa, egyik élénk szórványa a somogymegyei Böhönye s egyre több helyen kezd az unitárius ige is testet ölteni.

A három vidéki egyházközség mellett még két csoportunk van, ahol unitárius hiveink élnek: a *budapestvidéki* és a *vidéki szórványgyülekezetek*. *Budupestvidék* fejlődésének okait s unitárius népességének növekedését már vázoltuk. Ma ezen a területen több, mint *ezer hívünk él*, akiket nyolc pestvidéki szórványgócpontban gondozunk. *Pestszentlőrinc*, *Kispest*, *Csepel*, *Újpest*, *Rákospalota*, *Pestszenterzsébet*, *Sashalom* és *Budafok* a prédikáló állomások, ahol kéthetenként, havonta vagy negyedévenként tartunk Istentiszteletet, alkalmilag úrvacsora-

osztással is egybekapcsolva. Lelkes világi papok gondozzák a nyájat a szétszórt munkaterületeken s terelik össze a missziói munkát végző lelkészekkel együtt az unitárius ige hallgatására. Az említett helyeken az unitárius hitoktatás is mindenütt meg van szervezve. Pestszentlőrinc élete áll ujabb fejlődés előtt, mert az állami lakótelepen kapott kétszobás épületet *Pethő J.* beszolgáló lelkész, *Égeni János* gondnok a hívek áldozatkészsége mellett alakítja át templommá. Az ebben az övben lakó hiveink majdnem mind erdélyi származásuak s lelkük mélyén hiven őrzik annak a fehérremeszelt egyszerű templomnak a képét, ahová gyermekkorukban édesapjuk, vagy édesanyjuk legelőször elvezette. Az Istentiszteletek utáni beszélgetésben lassan-lassan minden romániai unitárius gyülekezet nevét felemlegetjük, hiszen majdnem mindegyikének vannak messze földre elszármazott gyermekei, akik szeretettel gondolnak vissza a szülőföld temetőkertjében pihenő öreg szülőkre, testvér és jó barát, szomszéd és ismerős emlékezetére. Ha nagyritkán hazajárt valaki, akkor elmeséli a többieknek is, hogy hogyan élnek az unitáriusok odahaza, gondjukon és kevés örömükön keresztül egyfalusi és más vidéken élő is érzi a gyermekkor levegőjének édes illatát. A multat, melyet elfeledni sohasem lehet. Amely felkisért akkor is, amikor testvért nem édesapja hantja mellett, hanem a sivár alföldi homok mélyén helyezünk el örök pihenőre.

Pestvidék mellett számos *vidéki városban és községben* tartunk unitárius Istentiszteletet. A világháború előtti szórványokhoz: *Orosháza, Dévaványa, Mezőtur:* csatlakozott *Böhönye*, melyekben odavaló születésű áttért unitárius hiveink élnek, mig a többi vidéki szórványgócpontban főleg olyanokat gondozunk, akik a háború alatt vagy utáni időben telepedtek meg jelenlegi lakóhelyükön. A két egyetemi városban százon felül van hiveink száma. *Szeged* és *Debrecen* hivei havonta egyszer imádkoznak hitük szertartása szerint. Utóbbi helyen szép kis imaház épült egy régebbi adakozó nemes hagyatékából. Kisebb-nagyobb csoportban, 10—60 élnek hiveink a következő városokban: *Pécs, Kaposvár, Zalaegerszeg, Szombathely, Sopron, Győr, Baja, Cegléd, Kecskemét, Miskolc, Eger, Nyiregyháza, Szolnok, Békés, Gyula, Békéscsaba*, ahol évente egyszer-kétszer, némely helyen negyedévenként tartunk unitárius Istentiszteletet, úrvacsoraosztással egybekapcsolva. Öröm nézni, hogy egy-egy ilyen ritka alkalomra messzeközségekből is összegyűlnek hiveink, akik a helybenlakókkal együtt testvéri közösségben imádkoznak az egy igaz Istenhez. Az unitárius lélek ereje hozza össze a hiveket, akikkel együtt a legtöbb helyen összegyűl az ott lakó protestáns és néha katholikus erdélyi lakósság is, mert hiszen az unitárius vallást ma a legtöbb magyarországi községben úgy ismerik, mint az „erdélyi vallást" s az onnan származottaknak, jól esik velünk együtt imádkozva, lélekben leborulni a szülőföld emlékezete előtt.

Budapesten két templomban, egy imaházban és egy iskolateremben, pestvidéken nyolc helyen, három vidéki egyházközségben és 22—25 szórványgyülekezetben és leányegyházközségben, *összesen negyven* különféle *helyen, évente* körülbelül *ötszáz alkalommal szólal meg az egy igaz Isten igéje a magyarországi lelkészek ajkain*, akiknek imádkozó lélekbeszédét a budapesti *rádió* is körülbelül negyedévenként közvetíteni szokta. Pásztorok, lelkes világi papok és a gyülekezet együtt dolgozik Isten dicsőségére.

*

Mindenki tudja azt, hogy vannak megoldatlan problémáink. Nekünk is vannak kérdéseink, melyeket a mindenütt egyformán vágtatva haladó élet állított elénk. Nagyon kevesen vagyunk, alig valamivel többen, mint hatezeren. Szegények vagyunk és szétszórtan élünk. Sokszor nem vagyunk elég hűségesek és főként a reverzális útján, születendő gyermekeink lelke üdvösségére alkut kötve, hitünk ellen is vétkezünk. Legalább ezer olyan hivünk van, aki tizesnél kisebb csoportban, egyedül él egy faluban, vagy városkában, ahol addig nagyon kevesen tudták azt, hogy mi az unitárizmus. Sokkal többet kellene dolgoznunk, több hittel, nagyobb akarással és lendülettel, mélyebben missziónálva, — viszont bizonyos az is, hogy csak az mondhat ítéletet felettünk, aki itt él közöttünk és látja és ismeri a nehézségeket, melyek utunkba akadályokat gördítenek, amelyek meggondolásokra késztetnek, amikor a közeli jelen kecsegtető álmaiért egy szebb és biztosabb jövendőt nem akarunk kockáztatni. Ma nem éljük az áttérésnek a korszakát, annak ideje is el fog következni. Akkor azok is, akik ma már lélekben unitáriusok, ott lesznek gyülekezeteink táborában. Ősmagyar pogány vallást sem akarunk, amiről sokat beszélgetnek mostanában, a magyarok Istene mindig ott volt és ott is marad templomainkban, szivünk-lelkünk oltárán áldozunk őneki és nem források és sziklák tövében.

*

Őszintén és szeretettel meséltünk önmagunkról. A testvér a testvérnek, akiket az élet más mezőkön állitott a vetés és aratás munkája mellé. Más a föld, amelyben szánt az ekénk, talán más a szerszám is, amellyel megboronáljuk földeinket. De ugyanannak a hitnek a magvait vetjük el, mint a hazai földeken szántóvetők és ugyanannak a léleknek aratásáért imádkozunk, amelyik a falu és a város templomából felszállva, csodálatos lélekmagasságokban az élő Isten szine előtt összefonódva, egy szívvel és egy lélekkel imádkozik. Ennek a hitnek az ereje termékenyítse meg egy esztendei imádkozásunkat.

Ferencz József
missziói h. lelkész.

„Vajon mi lesz a gyermekből?“

A Közlöny korábbi számában megjelent dr. Zs. K. „Mene, Mene, tekel, ufarszin“ c. cikkével szívvel-lélekkel egyetértek. De nem elég, ha sok gyermek is lesz egyházunkban. *Jól nevelt gyermekekre van szükség.*

A világháború óta minden vonalon megnehezült az élet s különösen a kisebbségi sorsban élő ember számára. Nem csoda hát, ha az erdélyi magyar szülők aggódva gondolnak gyermekeik bizonytalan jövőjére.

Az a sok összetört hitű, reményű, meghajszolt lelkű ember bizonyítja, akivel lépten-nyomon találkozunk, hogy nehéz ez az élet: küzdelmek, fájdalmak próbálják meg a lelkét annak, aki sokat járt, sokat taposott — s mégis ismeretlen tövises, göröngyös útjaira merészkedik. Az ifjú az életet rózsásnak, könnyűnek gondolja.

S talán még először — a kirándulás elején — csakugyan olyan is ez az út, amilyennek hitték. Hiszen ott őrködik felettük még egy ideig a szülők mindenről gondoskodó, féltő szeretete, vagy ha valakinek a karján indultak el az élet útjára ez a kar elég erős, hogy őket is megvédje az útjokba hajló ágak vesszőcsapásától. De mikor egyszer már nem ér el utánuk a szülői gondoskodás, vagy elfárad lassanként a szerelmes védelmező karja, Istenem mennyi vesszőcsapás, tüskehorzsolás éri, hány vérengző bűn-vadállat, gond-kígyó támadja meg a fegyver nélkül, hiányos felszereléssel indulót! S ilyenkor, amikor egyedül találja magát az élet dzsungeljében, hogy állja meg a helyét az, aki eddig az életet csak ábrándjainak rózsaszínű szemüvegén keresztül ismerte s nincs sejtelme arról, hogy kell szembeszállni a nehézségekkel?

Ahányan elestek a göröngyös úton, az mind annak köszönhette, hogy nem gyakorolta magát a kitartó gyaloglásban, nem vitte magával az óvatosság turistabotját, a hit mentőkötelét és az akarat bozótgyérítő ollóját.

S hányan vannak olyanok is, akik nem ősbozótba, nem szakadékos helyekre kerülnek, hanem sivatagba, akiknek egyhangú közömbös, szürke lesz az életük és nem találnak semmi színt, szépséget ezen a világon, ebben az életben, amelyet olyan tündéri-csodásnak képzeltek el. És átbolyongják az életük sivár Szaharáját fásultan, unottan, s a lelkük hiába vágyik szépség forrásai, jóság pálmaligetjei után; nem találnak rájuk.

És vannak olyanok is, akiket gyermekkorukban óvnak fúvó széltől, égő napsugártól, elzárnák még a levegőtől is, hogy valahogy baj ne érje őket s ha aztán gyámoltalanok lesznek, nem értenek semmihez, nincs bennük egy csepp önállóság, az élettel rémítgetik.

Pedig mindez sokkal ritkább esetben következnék be, ha a szülők az életre méltóképen előkészítik a fejlődő lelket.

Az életet magát egymagában meg nem változtatja semmiféle szülői szeretet, emberi akarat. De arról tehetünk, hogy az ifjú lélek ne menjen az útra fegyvertelenül, felkészületlenül; ne tekintse az életet sem kéjutazásnak, sem csúf, unalmas, kopár sivatagnak, amelytől félni kell.

Láttassuk meg, ismertessük meg vele az életet úgy, ahogy van, a maga igaz valóságában: szépségével és rútságával, örömeivel és fájdalmaival; de ne engedjük, hogy elcsüggessze az, amit az életről megtudott. — Tanítsuk meg arra, hogy minden nehézséget le lehet győzni, minden problémát meg lehet oldani, csak érteni kell a módját. — Élesítsük az elméjét, gyakoroljuk találékonyságát, hogy be tudjon látni a dolgok lényegébe. Neveljük arra, hogy soha kétségbe ne essék, mert minden helyzetnél van még nehezebb helyzet s mindig gazdag ember az, aki még veszíthet valamit. Tanítsuk meg arra, hogy *szeresse* az életet, minden nehézségével, küzdelmével együtt; ismertessük meg vele a szenvedések, a küzdelmek nagy jelentőségét, akaratnevelő értékét. Szeressen küzdeni, a küzdelem, a szenvedés, erőpróba s szerencsés ember az, akinek a lelke, karjának ízmai nem satnyulnak el a semmittevésben. Szeresse a munkát; ne únja meg soha s ha valamihez hozzákezdett, azt ne hagyja félbe. Ossza úgy be az erejét, hogy elég legyen a munka befejezéséig, de hagyjon tartalékban is előre nem látható esetekre. Akkor tudni fog haladni a rózsák fele tövisek között is, — de ha ő nyujt valakinek rózsaszálat, előbb le fogja tördelni a tövisét. Akkor nem marad tető nélkül az életének arany palotája és nem lesz az élete hiábavaló.

Ezekre tanítsuk meg gyermekeniket s akkor nem érheti őket annyi csalódás, keserűség, bánat, hogy a hitüket elveszítsék a szépben, a jóban. És ha valami nem sikerül nekik, nem esnek kétségbe, mert tudják, hogy nem a vállalkozásuk lehetetlenségében van a hiba, hanem abban, hogy nem jól kezdtek hozzá. És újra kezdik a munkát százszor is és sohasem csökken az erejük, mert az a tartalék, amelyet félretettek, mindig szaporodik, örökké gyarapszik; és egyszer, végül, mégis elmondhatják: Az életet megharcoltam — és győztem a harcban.

Ilyen embereket neveljetek, erdélyi magyar szülők! Ilyen legyen a XX. század második felének magyarja: megnemalkuvó, dolgozni szerető, erős, kitartó, bátor — s emellett hívő, csodálkozó szemű, szépségekben gyönyörködni tudó. A címben feltett kérdésre pedig hangozzék el a felelet bátran, öntudattal: „Ember — Isten képére és hasonlatosságára!"

1935. márc. 24.

Deák Berta,
tanítónő, papnövendék.

A természet világából

A mi vérünk.

Az előző képletből kijött 2·8 adja az illető nemzet vérindexét, aminek fontosságára a következőkben még kitérünk.

Az összetapadási jelenségnek különösképpen még az ad nagy jelentőséget, hogy:

1. A vércsoportba való tartozandóságainkat Mendel-féle átöröklődési törvény alapján örököljük. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy édes apánk és édes anyánk tegyük föl a II. vércsoportba tartozik, akkor akár mi, akár ők szükség esetén vért kölcsönözhetnek vagy vért kölcsönözhetünk. Ha pedig szüleink egyike a II s másik a harmadik csoportba tartozik, akkor a vérátömlesztés apától-fiuba vagy fordítva halálos kimenetelű lenne, ezért keresnek az orvosok átömlesztésre alkalmas vért idegen ember szervezetében.

2. Az átörőkléssel szerzett vércsoportbeli sajátosságot sem betegség tehát belső, sem pedig semmiféle külső behatásra nem veszíthetjük el.

3. Az egyén vércsoporthoz való tartozandóságát még akkor is megőrzi, mikor esetleg más embertani tulajdonságai változást szenvednek.

Ennek a biológiai vérvizsgálatnak újabban nagy szerepe jutott az apasági keresetek eldöntésénél. A tudománynak napjainkig nem igen voltak az emberre vonatkozó változásnak ki nem tett bélyegei. Ezért a vérvizsgálat híres megalapítója és kutatója Hirszfeld, minden népnek megállapította a vérindexét. Legmagasabb vérindexe az angoloknak van 4·5, azután az északamerikaiak következnek 4-el. Középeurópa felé haladva ez a szám állandóan fogy: a Franciáké 3·2, a Németeké 2·8, az Olaszoké 3, Bulgárok, Szerbek és Görögöké 2·5. A Románoké 2·2 tehát vérindexük a balkáni népekével egyenlő, vagy legalább is azokéhoz közel jár. Minél inkább közeledünk az ázsiai népek felé, a vérindex annál inkább száll lefelé. A törökök vérindexe 1·8, a magyaroké 1·6, az oroszoké 1·4. A cigányok vérindexe egyezik a hindusok vérindexével.

Most megtörténik, hogy egy kisebbség más országban él, akkor annak a vére megváltozik az ott levő nép vérindexével kapcsolatosan, így a magyarországi németeké 2·7. tehát egy tizedet veszítettek.

A románok biologiai vérindexét Moldovan professzor határozta meg Dr. Manuilla és Dr. Popovici tanársegédek közreműködésével.

A székelyföldi vérvizsgálatokat hatósági segédlet mellett Dr. Râmneanţu Péter egyetemi asszisztens végezte el az ő általa önkényesen megállapított falvakban, ahol amúgy is nyilvánvaló volt egy néhány román családnak a székelységbe való beolvadása. Az eredmény előre látható volt: a nagy hal igyekszik a kisebb

halat felfalni, a székely tömeg úgy, mint akármilyen más egyközösséget valló nép, a kisebb, sőt elszórt töredékeket igyekezett asszimilálni. Ezt tették a románok is a mezőségen, ez a jelenség játszódott le a Torda melletti Peterdeken, ahol a magyar kisebbséget a nagyobb román tömeg teljesen felfalta. A mostani magyar-peterdi román papot is Mezei Ioan-nak hívják.

A vérvizsgálat gyakorlati eredményei.

A magyarok vérindexe ugyanaz, mint a székelyeké 1·6, tehát új bizonyíték van a közös származás igazolására, amit minden román vérvizsgáló is elismer. A románok vérindexe 2·2, a szászoké pedig 2·7. Ha tehát egy olyan román községet vizsgálunk meg, ahol valamikor szászok is laktak, ebben a faluban a vérindex nem 2·2 lesz, hanem 2·4, ami a hajdani beolvadt magasabb indexszámú szász vért igazolja. Itt a vérindex magasságával vagy alacsonyságával kapcsolatosan hangsulyozni kívánom, hogy semmiféle konkluziót nem vonhatunk az illető nemzet szellemi fölényére vagy hátrányára vonatkozólag; azonban végeredményben az isohemaglutinozációs eljárással meg tudjuk állapitani, hogy az europai nemzeteknek magasabb a vérindexük, míg az ázsiai és afrikai népeké alacsonyabb, Tekintettel arra, hogy a vércsoportok a Mendel-féle törvények alapján öröklődnek át, új tudományos perspektivákat nyújtanak az embertani ismeretek felé.

Most már ha egy olyan faluban végezzük el a vérvizsgálatot, ahol csak üresen álló román templom van, itt egész bizonyos a máskülönben magát székelynek valló falu népe nem a jellegzetes 1·6 magyar vérindexszámot adja, hanem 1·8-et, ami nagyobb a magyarnál, kisebb a románnál.

A harmadik esetet véve, midőn elrománosodott magyar falvakat vizsgálunk, az ott levő románság nem a jellegzetes 2·2 indexszámot adja, hanem csak 1·8. Tehát fogunk találni egyugyanazon indexszámu magyarokat és románokat. Különbség az, hogy egyik tipus képviselőjét Radu Jánosnak hívják, románul 16 év után sem tud egy árva szót sem s a másik Sándor Iosif magyar-peterdi lakos, aki magyarul nem ért semmit.

Tehát az előbbiekből megállapithatjuk, hogy a mai értelemben vett vérvizsgálat nem egyéb, mint egy fegyver, amivel akaratomat ott érvényesítem, ahol én akarom, ahol nem érdekem pusztítani, ott vállamon hordozom. Ezzel szemben van egy nagyobb biológiai erő, amit röviden a létért való küzdelemnek neveznek: a nagy hal igyekszik a kis halat felfalni, nyiltan üldözi is, de a kis hal veszélyben leleményességével mindig kiútat talál, ha vesz is el a kis halakból egynehány, a megmaradottak életképessége és szaporasága helyre pótolja azt. Végeredményben egymással küzdve, egymást keresve vagy éppen kerülve mindkettő megmarad. A virágos rét pazar szépségét a sokféle virág összesége adja, az országok békés harmoniáját a népek kölcsönös megbecsülése és megértése biztosítja leginkább. *Dr. Ferenczi Sándor*

Külföldi hirek

Nyári vallásos tanfolyam Svájcban.

„A Szabadelvű Kereszténység és Vallásszabadság Nemzetközi Társulatának" titkára, H. Faber úr, egy felhívást küldött szerkesztőségünkhöz, melynek tartalmát kötelességünknek tartjuk olvasóinkkal röviden ismertetni.

Bevezetőleg Faber úr elragadtatással ír Svájc természeti szépségeiről és e szép országban uralkodó szabadelvű vallásos szellemről. Azután elmondja, hogy a Társulat a maga második nyári tanfolyamát az idén Bernben rendezi meg. A biztatást erre a nyári tanfolyam megrendezésére a múlt nyári, kopenhágai kongresszus nagy sikere adta meg. A tanfolyamon napjaink legégetőbb kérdései kerülnek szóba. E kérdések a következő főcímben foglalhatók össze: „Az egyház és pap helyzete a mai időkben."

Kidolgozott tervezetet kívánatra később fog küldeni a titkárság. Ezúttal csupán négy pontra kívánja fölhívni a figyelmet, mint amelyek behatóbb tárgyalás alá kerülnek:

1. A nagy egyházi alakulatok teológiai háttere a szabadelvű kereszténységben.
2. A házasság és nemiség kérdése napjainkban.
3. Egyház és állam manapság.
4. A papság feladatai a modern lélektan megvilágításában.

E kérdésekről Werner berni, Skinner amerikai, Beth bécsi tanárok és mások fognak előadást tartani. Szóhoz jut azonkívül egy indiai, szabadszellemű brahma-pap is.

A költség szerényebb igényüek számára napi négy svájci frank. A vasútakon a résztvevők kedvezményben részesülnek. A nyelvi nehézségeket alkalmatos tolmácsok segitségével könnyítik meg, úgy hogy az előadások megértése semmi különösebb nehézségbe nem ütközik.

A tanfolyam augusztus 19-től aug. 31éig tart. Jelentkezni lehet a titkárságnál: Nieuwe Gracht 27, Utrecht, Holland.

Az Unitárius és Szabad Keresztény Egyházak Általános Egyesülete május hó 21—24-ig tartotta évi nagygyűlését Liverpoolban. A megnyitón a liverpooli (anglikán) püspök is megje-

lent s melegen üdvözölte az egybegyűlteket. Beszédét e szavakkal végezte: remélem és imádkozom, hogy szabadok maradjanak ezután is. Az ú. n. Essex Hall előadást, melynek mindig kiemelkedő jelentősége van, ez alkalommal Dr. Percy Dearmer tartotta ezen a címen: A kereszténység mint új vallás. Uj vallásnak mondja a kereszténységet akkor, ha lehámozva róla, ami hozzátapadt, visszatér magához, Jézushoz. A kereszténység Jézus vallása, semmi egyéb. Követőiben elkezdve Pál apostoltól Kagawaig, az ő szelleme él. De magát a keresztény vallást teljes tisztaságában egyedül Jézussal találhatjuk meg, egyebütt sehol. Az egyház mindig rosszul képviselte ezt a vallást, amikor Jézus helyébe egyházi eszményeket tett. A kereszténység az egyetemes szeretetnek és Isten atyaságának vallása, amelyet meg kell valósitani.

A londoni Channing iskola fennállásának 50 éves jubileumi ünnepségei julius 7-én kezdődnek. Az ünnepély fénypontja a julius 13-iki gyűlés lesz, melyen L. P. Jacks fog beszélni.

Az anyag anyagtalansága. Schrödinger tanár, egyike a legkiválóbb élő természettudósoknak, egyik legujabb művében kimutatja, hogy sok minden, amit mi úgy hiszünk, mint fényt, és tárgyi valóságot, tulajdonképen csak a mi elgondolásunkban van meg. A természettudomány mindinkább kezd reájönni arra, hogy az anyag alkata végső elemzésben már nem anyag, hanem szellemi természetű. Ennek a fölfedezésnek mérhetetlen jelentősége leend a jövő világnézetében, beleértve a vallást is.

Drummond Jakabnak, a Manchester College egykori nagynevű tanárának a f. év május 14-én volt százéves születési évfordulója. Ebből az alkalomból az Inquires című lap meleghangú verzércikket közöl a 17 éve elhalt kiváló tudósról „A mi saját szent Jakabunk" címen. Drummond Jakab úr édesatyja volt a mi kedves és jóakaratú barátunknak, W. H. Drummondnak, akit bizonyára sokan ismrnek itt nálunk is.

Dr. Louis C. Cornish úr, az Amerikai Unitárius Társulat elnöke most tölti be lelkészi szolgálatának 35-ik évét. Húsz évig állott a Társulat szolgálatában, mint titkár, alelnök s később mint elnök. A jelen évi közgyűlés meleg ünneplésben részesitette Cornish urat az évforduló alkalmából. Egy emlékkönyvet nyujtottak át neki, mely nagyszámú barátainak és munkatársainak üdvözlő sorait tartalmazza.

Rovatvezető: **Ifj. Hadházi Sándor.**

Ferencz József emlékünnepély. A cluji unitárius kollégium május 26-án „Jóltevők emlékünnepélyt" rendezett, melyet ezúttal a 100 évvel ezelőtt született Ferencz József püspök emlékezetének szentelt. Az ünnepély műsora a következő volt: a király-himnusz elhangzása után Dr. Boros György püspök megnyitójában hívta fel a közönség figyelmét arra a rendkívüli férfiúra, kinek hosszú, áldásos élete alatt nemcsak a világtörténelemben, hanem egyházunk életében is korszakot alkotó események játszódtak le. A theol. ak. énekkara Ütő Lajos zenetanár vezetésével a szeretet himnuszát énekelte el s ezután Dr. Gál Kelemen koll. f. ü. gondnok tartotta meg ünnepi előadását Ferencz József püspökről, a Dávid Ferencz tanításának modern, igazi apostoláról. Nemcsak a hosszú élet, amivel őt megajándékozta a mindenható, nemcsak az események halmaza, ami körülötte lezajlott teszi örökre emlékezetessé nemes alakját minde unitárius előtt, hanem az a rendkívüli értékű munkásság, melyet egyházunk szellemi és anyagi értékeinek emelése körül kifejtett. Nem egy korszak embere volt ő, hanem maga egy korszak volt s ez a korszak a legragyogóbbak egyike volt egyházunk történetében. — Ezután Nagy Zoltán th. ak. hallgató szavalt, a főgimn. énekkara majd zenekara szerepelt Péterfy István tanár vezetésével, Székely Gyula VII. o. t. Pálti Márton emlékversét szavalta el, s végül Gálffy Zsigmond kell. igazgató bezárójában feleleventette Ferencz József lelki fényképét, aminek nem szabad kitörlődnie sohasem egy unitárius lelkéből sem.

Lelkészi kinevesés. Püspök úr kinevezte Iclandra Filep Andor lelkészt; az ünnepélyes beiktató junius elején lesz. Sok szerencsét kívánunk iclandi egyh. községűnknek kitünően képzett új papjához; fiatal afiának pedig erőt és kitartást, hogy nemes hivatásában megfelelhessen s híveinek szeretetét kiérdemelhesse [

Változás a D. F. E. tisztikarában címen röviden tájékoztattuk volt olvasóinkat, hogy Szent-Iványi Sándor teol. magántanár, kolozsvári lelkész a titkári és szerkesztői állásról lemondott. Ezen lemondást a választmány mély sajnálata kifejezése mellett fogadta el, és csakis azért, mert a titkár semmiképpen sem akart megmaradni állásában. A választmány s joggal hiszszük, hogy a D. F. E. minden tagja nagy elismeréssel van eltelve Szent-Iványi Sándor kiváló munkássága iránt s reméljük, hogy az egylet nem veszítette el őt, hanem továbbra is részesülni fog kiváló munkálkodásában.

Iskolai ünnepélyek. A cluji unitárius főgimnázium május 30-án tartotta meg tornavizsgáját. A gondosan előkészített gyakorlatok és a versenyszámoknál mutatott szép teljesitmény Lőrinczy Zoltán tornatanár egész évi odaadó munkájának eredménye. Junius 1-én a főgimn. ifjúság ének és zenekara zenedélutánt rendezett nagyszámú érdeklődő közönség jelenlétében. A zenedélután messze fölülmulta az ilyenfajta iskolai ünnepélyek szinvonalát, tanuságát adva annak, hogy ifjúságunk menynyire szereti a komoly zenét és hogy fiatal tanárunk, Péterfy István hivatásának magaslatán állva, mindent megtesz, a zenekultúra emelésére. A műsorból különösen ki kell emelnünk Gerzson Béla és Szabó László VI. o. tanulók hegedűjátékát.

Megvételre keresem az Unitárius Közlöny

Nyugtázás. Az egylet pénztárába április hó 7-től junius 3-ig rendes tagsági dijat fizettek: Incze Böske Acăţari, Ürmösi Jenő Cluj 1934—1935-re; Nagy Elemér Timişoara, Bartalis Erzsébet Odorheiu 1933—1935-re; Szathmári Gábor, Papszt Gyula, Weress László Cluj, Solymosi István Dumbrăveni, Szathmáry Géza Turda.

Előfizetői dijat fizettek: Huszonnégyes lőfizető Lupeni, Benedek András Aita-Mare 1934-re, B. Lőrinci Mihály Avrameşti, Pálffy Sándor Odorheiu 1935-re, Deák Piroska Chichiş 1934—1935-re.

Alapító tagságidijban fizetett Miklós János Dâmbău 100 L-t.

Cluj, 1935. június hó 3-án.

Gálfi Lőrincz pénztárnok.

Az Unitárius Közlöny megjelenik havonta. Szerkesztő: Benczédi Pál

MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T. CLUJ 2210